

Habitar la formació de persones adultes

editorial

carpeta

Usual rima amb mansesa? Des del malestar al bon viure: una consciència crítica que canvia a cadascú i al món des de l'estil de vida i des del treball

Lucia Bertell • 7

Les altres alfabetitzacions. Habitar l'educació d'adults: el treball dels nous educadors d'adults i l'aprenentatge al llarg de la vida

Paula Guimarães, Institut d'Educació, Universitat de Lisboa • 26

Formar-se per a la vida o viure l'educació i la formació?

Licínio C. Lima, Universitat de Minho • 36

Habitar l'educació de persones adultes. Un espai, encara, per a la cura

Clara Arbiol Gonzalez, Universitat de València • 43

Una formació de persones adultes singular que arrela...

Maria Dolores Jurado Jiménez, Universitat de Sevilla • 51

contínua

Refundar la crítica en educació en els temps de capitalisme globalitzat

Marco Raúl Mejía J., Planeta Paz, Expedició Pedagògica Nacional • 65

persones, territoris i experiències

Educació al llarg de la vida i pràctiques educatives

Rosa M. Falgàs, ACEFIR i Joan Tañà, CFA Nou Girona i ACEFIR • 81

Algunes reflexions sobre el quefer docent des del centre d'FPA que co-habite

Iolanda Corella i Llopis, Centre Públic Municipal d'FPA d'Almussafes • 87

Habitar el món: un projecte d'educació pel desenvolupament

Gemma Villanueva Bohigas, Centre d'E. P. A. Camp Rodó, Palma • 97

Formació de Persones Adultes: El territori com espai de vida educativa...

Dolors Monferrer Ferrando • 106

Aula 3: teatre al CEPA Son Canals

Maria Josep Carrasco Escandell, CEPA Son Canals • 111

investigació

Universitat i neoliberalisme: performativitat, competitivitat i productivisme

Alfredo Veiga-Neto, Maura Corcini Lopes • 121

Pedagogia crítica i decolonial en els temps de Trump. Entrevista a Peter McLaren

Pablo Cortés-González • 133

arxiu dialogica

La Troca, una escola comunitària de formació de persones adultes

La Troca • 147

fotografia

Seminari: educació popular, acció sociopolítica i ciutadania, 2005 • 155

llibres

Freire y educación. Antonia Darder • 157

Reiventando Freire. Moacir Gadotti; Martin Carnoy, Organitzadors • 158

Sumari

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitze el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i concursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

Habitar el món: un projecte d'educació pel desenvolupament

Gemma Villanueva Bohigas, Centre d'Educació de Persones Adultes Camp Rodó, Palma

Qui som

El present treball s'està duen a terme en el Centre d'Educació de Persones Adultes CAMP RODÓ de Palma. El nostre centre és un centre educatiu amb una gran afluència d'alumnat que ens permet dur a terme tres línies d'educació secundària i 4 grups d'educació inicial, a més de preparació de proves de català, anglès o d'accés a la universitat entre d'altres. El Centre es troba en una barriada cèntrica amb gran activitat cultural i econòmica. El nostre alumnat és divers, amb una presència d'aproximadament d'un 40% d'alumnat estranger en els cursos d'ensenyament secundari. L'alumnat, majoritàriament, prové d'una trajectòria de fracàs escolar i molt sovint té una baixa autoestima, poca confiança en l'escola, manca de motivació i autocontrol.

Motor de canvi

Observant la realitat del món i del nostre alumnat fa 5 anys alguns professors del centre d'ESPA ens vàrem començar a reunir per tal de parlar, discutir i formar.-nos sobre temes que giraven al voltant de la sostenibilitat del nostre planeta, i de les possibles opcions de treballar i transmetre aquesta problemàtica al nostre alum-

nat. El nostre desig, era que els nostres alumnes sortissin formats com a ciutadans crítics i apoderats que poguessin realitzar accions per a canviar les desigualtats i injustícies que es produeixen actualment en el món.

Degut a aquest fet es va crear una comissió de sostenibilitat en el centre per tal que dugués a terme accions que permetessin apropar i sensibilitzar l'alumnat als problemes ambientals, socials i econòmics actuals en el món, i que en la mesura que fos possible els apoderés per tal que siguessin capaços de produir canvis per actuar a favor d'una societat més sostenible.

La importància de treballar l'educació pel desenvolupament en els centres d'adults és que en el nostre cas, els alumnes tenen ja la capacitat de realitzar canvis, i d'incidir en l'educació del seus fills o nets. Sovint, en el nostre cas, observem com els canvis es poden produir ràpidament arribant a afectar famílies i amics i això ha encoirat la comissió a seguir treballant per a crear ciutadans responsables i crítics.

Per a centrar la nostra feina vàrem partir dels 17 Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) —objectius universals, integradors i ambiciosos— són els que guien la implementació de l'Agenda 2030 de les Nacions Unides per al Desenvolupament Sostenible, aprovada el 25 de setembre del 2015. Les temàtiques que aborden van des de la pobresa, la fam, la pau, la salut, l'educació, les desigualtats, la inclusió, la prosperitat econòmica, la protecció del planeta, la lluita contra el canvi climàtic, les ciutats i els territoris, l'energia, el consum i la producció sostenibles i la governança.

Les accions es varen començar a dur a terme desde diferents assignatures i contextos, ja que la sostenibilitat i les desigualtats existents avui dia en el món han de ser tractades transversalment per fer-hi front.

Després de 3 anys de formació inicial i de treball, ens va arribar la possibilitat de treballar amb la ONG Amics de la Terra Mallorca, amb la que ja havíem treballat anteriorment de forma puntual.

En aquest article ens centrarem en la feina feta pels professors del projecte de sostenibilitat conjuntament amb la ONG Amics de la Terra.

El projecte

Aquest projecte s'ha realitzat, partint de les necessitats dels alumnes i del centre a mida pels nostres alumnes de 4t d'Educació secundària, adaptat i immers dins el currículum vigent. Creiem que el treball conjunt i la implicació de l'escola i la ONG ha permès elaborar un projecte diferent, més participatiu, engrescador i amb uns bons resultats, que ha facilitat a l'alumnat expressar-se de forma científica, artística i crítica.

El projecte ha estat subvencionat per la Conselleria d'Educació i Cultura i la Conselleria de Cooperació i Desenvolupament del Govern de les Illes Balears i s'emmarca dins el projecte d'innovació: Pla Pilot per una ciutadania global i transformadora recolzat per aquestes dues conselleries.

Cal recalcar aquí que, en molts casos, les escoles som únicament consumidores de recursos que ens ofereixen organitzacions externes.

El nostre projecte pretén canviar aquest fet i sorgeix de la necessitat de crear conjuntament unes activitats que dugessin a la comprensió, reflexió i condueixin a una actitud activa i permetin l'aprenentatge a partir de les emocions, fent especial atenció a treballar la baixa autoestima i motivació de l'alumnat.

L'objectiu del projecte és que l'alumnat sigui un ciutadà crític, amb veu i capaç de prendre decisions en món en el que vivim. Es forma a l'alumne per copsar les desigualtats existents en el món socials, econòmiques i ambientals que generen el consum de combustibles fòssils, roba, electrònica, sucre, cacau, etc. i se'ls mostra la necessitat de que els ciutadans puguin generar canvis per a millorar la situació que ens desagrada. S'intenta mostrar-los que els canvis poden ser produïts per persones de tots tipus també per ells. Se'ls ensenya que el canvi no pot ser definitiu ni radical sinó que es com un gota a gota, cal tenir paciència i treballar en allò que creiem per aconseguir un món més just i sostenible. En el projecte l'alumnat produeix un producte final que té com a finalitat produir canvis en la societat.

S'intenta apoderar l'alumnat des de la primera sessió fent-lo participar en les decisions que es prenen en els tallers, se l'escolta i es tenen en compte les seves idees, totes elles són valorades.

Això té una repercussió important en l'alumnat que passa de ser subjecte passiu a actiu. En un alumnat que sovint ve d'una trajectòria de fracàs escolar aquest fet és molt important ja que ajuda a augmentar la seva autoestima i el motiva, per fi algú l'escolta i se'l pren seriosament.

L'apoderament, que en aquest cas està relacionat a les desigualtats i injustícies fruit del consum i les relacions Nord Sud, mostra a l'alumne com és possible actuar en lloc de quedar-nos passius i com els petits canvis són possibles i de vegades poderosos.

Com es desenvolupa el projecte

El projecte es basa fonamenta en 5 eixos principals:

- **Sensibilització i formació** : Cal sensibilitzar l'alumnat per tal que prengui consciència. S'explica a l'alumnat una situació de desigualtat, deguda normalment a un ús desmesurat i insostenible d'un recurs en el primer món. S'observen els efectes de l'ús d'aquell material a nivell econòmic, social i ambiental.

S'explica i es veu un vídeo en el que es veu la situació que viu el poble nigerià degut a les extraccions de la petrolera Shell en el seu país (<https://www.youtube.com/watch?v=h7LoyaTSrMU>). Es propicia un debat a classe i es respon a la pregunta -Podem fer nosaltres alguna cosa?

Fig. 1. Imatges en que es mostra la fase de formació i sensibilització del projecte.

- **Investigació:** Els alumnes analitzen i investiguen en grup els efectes de l'ús d'altres recursos naturals freqüents a la nostra vida (roba, sabates, maquillatge, ordinador, plàstics....) i s'investiga les repercussions que se'n deriven de la seva utilització al primer i tercer món a nivell social i econòmic i ambiental. Cada grup d'alumnes exposa el resultat de les seves investigacions. En aquesta sessió es treballa, la cohesió de grup, l'autoestima, el pensament crític...

Fig. 2. Imatges de les exposicions de les investigacions dutes a terme pels alumnes.

- **Reflexió crítica:** Es torna a plantejar a l'alumnat la pregunta —Que podem fer nosaltres? Que pots fer tu? Que podem fer a l'escola? I a casa? I se l'anima a plantejar propostes alternatives i a proposar una acció a nivell personal, comunitari o polític. En aquest punt sorgeix sovint la resposta d'alguns alumnes: no puc fer res, això es cosa dels polítics, no està a les me-

ves mans... Aleshores es treballa l'autoestima i s'intenta apoderar l'alumne. El grups classe decideixen a qui volen dirigir el producte: als polítics, al joves, als adults, als ciutadans de la nostra comunitat autònoma... les opcions de canvi que proposen els alumnes són exposades i es valora de forma democràtica les més adequades per a fer servir com a idea per a realitzar un producte audiovisual.

Les opcions plantejades s'envien al càmera d'Amics de la Terra Victor Barroso per que els acabi de donar forma.

- **Producte final:** Es desenvolupa un producte final arrel de la formació i investigació desenvolupada en format audiovisual i s'intenta difondre per les xarxes socials, premsa, televisió...

L'audiovisual es filma durant una setmana, intensa, en la que l'alumnat aprèn com es fa un rodatge professional (anunci, vídeo denúncia, videoclip...) quins problemes comporta i què cal tenir en compte alhora de programar-lo.

Fig. 3. Diferents moments de la gravació.

S'observa com l'alumnat en un context diferent de les activitats més habituals de classe troba el seu lloc a l'hora de fer la filmació, alguns ajuden al càmera, d'altres volen ser protagonistes o actors secundaris, d'altres s'ofereixen a ballar o dur material pel rodatge; tot és vàlid si es participa!

Això, que pot semblar poc significatiu, esdevé de vital importància per tal que l'alumnat se senti important i part de la feina que s'està desenvolupant, per augmentar la seva autoestima i per cohesionar el grup.

La filmació comporta a vegades que es necessiti ajuda d'altres agents externs al centre: un tècnic de so, un compositor, o més artistes secundaris en el rodatge... Així el projecte surt de l'escola i a través dels contactes (amics, coneguts, familiars...) s'expandeix arribant a més gent i produint canvis a altres nivells.

Difusió del vídeo

En el present moment, els alumnes han realitzat 3 vídeos. Dos d'ells realitzats amb altres escoles i un altre fet íntegrament a la nostra escola.

En el **primer** vídeo els alumnes varen decidir fer incidència en els polítics. Es va fer un vídeo per a presentar, si tenim ocasió, a la Conferència de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic, la COP23, celebrada a Alemanya del 6-17 de novembre de 2017.

Els nostres alumnes conjuntament amb els alumnes de l'Escola Cooperativa Son Verí Nou, realitzaren frases que els agradaria dir als polítics (<https://www.youtube.com/watch?v=kzScJCIq8kg>). Les imatges i frases que surten en el vídeo foren ideades pels alumnes, amb l'objectiu de demanar al polítics l'aturada del canvi climàtic.

Abans de realitzar el vídeo es crea un storyboard a partir de les propostes dels alumnes:

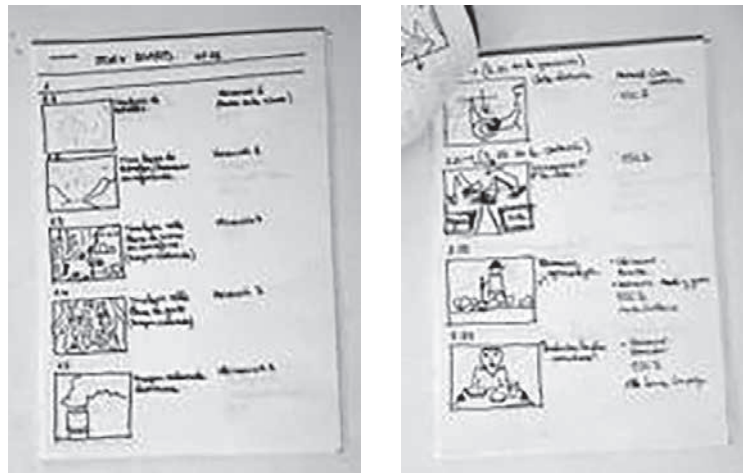

Fig. 4. Storyboard creat per a la realització del vídeo del primer projecte.

El vídeo va tenir una bona acollida entre la població i es va passar a la cimera no oficial de canvi climàtic. Va ser vist per alguns polítics autonòmics i estatals i per representants de ONG que varen respondre en forma de correu electrònic als alumnes. Un polític autonòmic ens va emplaçar a trobar-nos amb ell per discutir com millorar el que s'estava fent.

Amb el segon vídeo l'alumnat va decidir incidir en la població jove del nostre país... En aquest cas els alumnes decidiren fer un RAP de conscienciació del canvi climàtic. L'elaboració de la cançó i gravació fou íntegrament feta pels alumnes, per amics i coneguts d'aquests que de forma desinteressada treballaren en el projecte. En aquets vídeo es donà totalment el control a l'alumnat que va haver de complir amb

els terminis estipulats del projecte, aquí es treballà la responsabilitat i novament la capacitat de fer de l'alumnat. El resultat final va ser difós per youtube, facebook... Amb més de 1800 visualitzacions per youtube. El vídeo fou difós a través de la premsa escrita de les Illes Balears, la televisió i una cadena de radio autonòmica:

<https://ultimahora.es/noticias/sociedad/2017/12/21/315421/amics-terra-cepa-camp-rodo-rapean-cambio-modelo-energetico.html>

<https://www.20minutos.es/noticia/3218232/0/alumnos-mallorca-crean-rap-con-que-exponen-necesidad-cambiar-modelo-energetico/>

https://www.youtube.com/watch?v=kTW2IdyX_oA

El tercer vídeo, realitzat pels nostres alumnes i els alumnes de IES Lluçmajor el passat curs, fou l'elaboració d'uns anuncis sobre l'ús dels plàstics i de com aquests acaben a la mar. Es feren 3 anuncis, dos d'ells inspirats en el treball dels alumnes i un proposat pel càmera per tal de crear cohesió i coherència entre les diferents parts:

<https://www.youtube.com/watch?v=xSuf9w3AhWs>

https://www.youtube.com/watch?v=zWIS_fNbytU

<https://www.youtube.com/watch?v=-9xnEgZKoHc>

En aquests cas els vídeos s'estan difonent per youtube i han sortit també a la premsa

<http://www.europapress.es/illes-balears/noticia-total-250-alumnos-secundaria-suman-lucha-contra-plastico-20180625181043.html>

Avaluació del projecte

En tots els casos els 3 projectes ha estat avaluat per l'alumnat i el professorat. Els alumnes avaluen en general força positivament el projecte. Els professors per la nostra banda observem com el projecte canvia la manera de fer d'alguns alumnes, fent -los més conscients i amb una dinàmica més sostenibles; alguns d'ells mostren en acabar el curs un interès pels productes locals, de comerç just o cerquen formes de consum més responsables alhora de comprar-se roba, un mòbil, o maquillatge. Alumnes o familiars d'alumnes amb els que hem pogut parlar als cap d'uns mesos de la realització del projecte afirmen haver canviat alguns hàbits en el dia a dia, reciclant més i no consumint tant.

Comentar que els cursos que oferim de secundària adults només duren un quadri-mestre pel que el temps sempre ens queda curt. Aquest fet també condiciona el seguiment de l'evolució de l'alumnat, ens és difícil avaluar com el projecte els ha canviat.

El projecte també permet a l'alumnat implicar-se d'una nova forma amb l'assignatura i trobar un nou lloc en el seu desenvolupament com a persona.

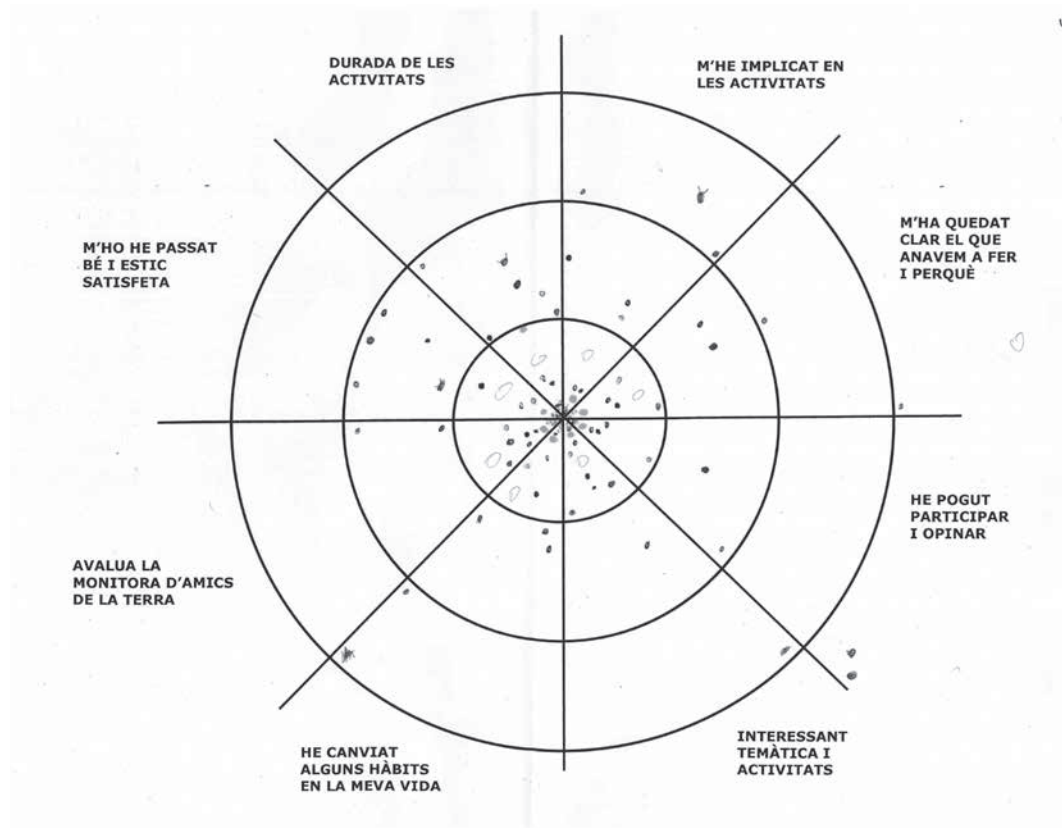

Fig. 5. Avaluació feta en els alumnes de 4B del CEPA Camp Rodó en motiu del primer vídeo realitzat.

El projecte inclou alumnes adults de totes les edats de 18 a 75 anys i es converteix doncs en una manera de cohesionar diferents generacions. Les generacions d'edat més avançada es prenent el projecte com a un repte personal, un moment per refermar la seva personalitat i per fer veure als familiar del que son capaços de fer. Pels més joves representa una manera diferent de treballar diferents assignatures i temàtiques, sovint els fa molta il·lusió veure el seu producte acabat i a les xarxes socials, fent-los sentir més capaços i útils en la nostra societat. També mostra a la família i amics que són capaços de fer i, per tant, llançant un missatge cap a l'activitat enfront de la passivitat acusada que hi ha en les noves generacions enfront dels problemes actuals del món.

Fig. 6. En el projecte coexisteixen diverses generacions, donant al projecte un caire intergeneracional.